

Časopis s podobami za slovensko mladino.

S prilogo: „Angeljček“

Štev. 8.

V Ljubljani, 1. avgusta 1897.

Leto XXVII.

M a k.

Mak, mak, mak
Sredi polja kima;
Mak, mak, mak
Rdečo kapo ima.

Pravi mu
Solnčece žareče:
„Daj, odkrij
Mi se!“ — On se neče!

„Ali jaz
Sem te izvabilo,
Iz zemlje
Sem te odgojilo!“

„Da me ti
Odgojilo nisi,
Jaz že sam
Bil pomagal bi si!“

Vetrček
Čez polje zaveje;
Gizdalin
Mak se mu zasmije:

„Ha, ha, ha!
Malo si me stresel,
Kape pa
Nisi mi odnesel!“

A jesen
Prišla je in zima —
Gologlav
Mak na polju kima.

„Oj, oj, oj!“
Sredi polja vzdise —
Solca ni,
Mrzel veter piše.

Smiljan Smiljanič.

Iz koč v palačo.

(Povest. — Spisal St. pl. Orlovič.)

II.

Pavel, Pavel, vstani, odbilo je že osem!« budil je drugo jutro Kreslin sina, ki je danes spal nenavadno dolgo.

»Že tako pozno in ob devetih se začne obravnava!« začudi se Pavel in ročno skoči iz postelje.

»Na vse zgodaj je prišla danes žena z dvema otročičema, govorila bi rada s teboj«, nadaljuje oče, odstirajoč in odpirajoč okna.

»Ali vam ni povedala, oče, kaj bi rada?« vpraša Pavel.

»Sitnost, sama sitnost, — kakor da bi ne bilo drugih ljudij več v mestu, — vse se zateka le k nam. Veš, sinoči so se potepni delavci v predmestju, bili so Bergerjevi, tvoji največji nasprotniki in mnogo družih iz večine tvojih prijateljev. Pili in zabavali so se na vrtu neke krčme nekoliko časa skupno, govorica se je zasukala naposled nate. Umevno, nekateri so te hvalili kakor svojega največjega dobrotnika, kakor največjega prijatelja zatiranega delavskega stanu, a drugi so jim oporekali, posebno Bergerjevi, ki ti delajo zgago, kjer le morejo. Kar vstane mej njimi mlad delavec, nadzornik v Bergerjevi tvornici, moj tretji naslednik, — dolgo ne more nobeden ostati, — vstane in zakliče: »Kaj bi se o tem prepirali, kaj je delavcem mladi dr. Pavel Kreslin? To je vendar obče znano, da je to največji goljuf in hinavec, slini se krog delavcev in si polni žepe z našim denarjem, on je hujši nego vsak oderuški tvorničar!« Komaj je končal, že je priletela steklenica iz nasprotnega tabora. Zagnali so krik in vik, prijeli za stole in nastala je prava, krvava tepenica. Prihitei so redarji, razgnali delavce in uklenili najhujše pretepače, mnogo jih je bilo v tepežu ranjenih, Bergerjevemu nadzorniku so zdrobili glavo, prepeljali so ga nezavestnega v bolnico, zapustil je mlado ženo z dvema otrokoma samo brez beliča. Prišla je danes najprej k tebi, da te prosi odpuščenja za svojega moža in podpore, kajti še isti večer, sinoči ji je odpovedal hišnik stanovanje, že sinoči ni imela beliča, da bi kupila kruha za večerjo. Meni se zdi, da je njen mož pijanček, da vse zapravi sam. Ne veš, kako se je zahvaljevala, ko sva jo z materjo nahranila, njo in nje otročiča; silno rada bi govorila s teboj. To je vse, kar mi je povedala, žena je prav odkritosrčna.«

»Nimam časa za pogovor; ostane naj tako dolgo pri vas, dokler se ne vrnem iz sodišča.«

»Dobro jutro, Pavel«, pozdravi prijazno mati in prinese zajutrek, »dobro delo smo že danes storili, ali ti je oče že pravil? Revisa se mi tako smili, otroka sta se najedla in takoj zaspala, ona čaka pri njiju v moji sobici.«

»In kako je z zagovorom? Ali so ti koristili papirji, ki ti jih je prinesla sinoči grofica? Dolgo si bedel, opazoval sem luč ob robeh vrat, dokler nisem zaspal«, zasuka oče pogovor na drugo stran. Pavel se samozavestno nasmeje in reče:

»Dolgo sem čul, kaj ne? A ne zaman, našel sem dokaz grofove nedolžnosti.«

»Ali res, Pavel, ali je mogoče?« začudi se mati in ga pogleda. »O ti blaženo dete! Zahvali Boga, da ti je dal tako bistro glavico.« V tem je pridrdrala kočija pred hišo.

»Grofica je prišla po-te, le hitro se napravi«, opozori oče; skoro nato pride grofičin sluga in naznani:

»Milostiva gospa grofinja prosijo, da blagovolite prisesti, da se skupno odpeljeta v sodišče.«

Pavel se hitro poslovi od očeta in matere ter steče po stopnicah, grofica ga je čakala v kočiji pred hišo, črno oblečena in zavita v črn zavoj.

»Poljubljam roko, milostiva gospa grofinja«, pozdravi jo dr. Kreslin in ji sede na levo stran.

»Kako je, gospod doktor?« vpraša nestrpnost grofinja. »Oh, ko bi vedeli, kaj sem pretrpela nocoj, ves čas sem bedela v strašnem dvomu!«

»Potolažite se, milostiva, vse je dobro, več ne povem.« Grofinja se nekoliko razvedri, ko ji posije nov žarek upanja. Kočija oddrda proti sodišču, kjer je čakalo že polno ljudstva.

Jednako se je trlo ljudstva po hodnikih poslopja in na galeriji porotne dvorane, vse je nevztrpno čakalo resnega trenutka, ko se prične zadnja obravnava, katera naj bi dognala nedolžnost grofa Edlinga, ali ga pa obsodila na smrt. Zanimanje za to obravnavo je bilo tem večje, ker je bil večkratni milijonar in jetnik grof Edling radi svoje prijaznosti in dobrotljivosti splošno priljubljen. Vse po dvorani in na galeriji je bilo tiho. Najprej so prikorakali v dvorano sodniki ter zasedli prostore za zelenimi mizami na vzvišenem prostoru, za njimi je prišel tožitelj, bratranec grofa Edlinga, in grofov gozdar, ki se je dvomljivo zibal na nogah in širil krog sebe vonj po žganju in vinu: napil se je bil za večjo srčnost, ko bo treba govoriti pred strogimi sodniki proti svojemu gospodarju, ki je sedel že tretje leto v preiskovalnem zaporu. Za tožiteljem je šel zatoženec sam v spremstvu dveh orožnikov, za njim njegova žena, glasno ihteč, njej ob strani zagovornik dr. Pavel Kreslin, najzadnje so prišli v dvorano porotniki; grofici so dovolili, da je sedla na zatožno klop k svojemu soprogu, ki se je kazal čisto hladnokravnega in tolažil jokajočo ženo. Dr. Kreslin je nekaj šepnil državnemu pravniku, ki je nato slovesno vstal in prečital ob kratkem obtožbo ter naprosil naposled tožitelja, grofovega bratranca, naj še jedenkrat ponovi sam vso obtožbo. Tresočim glasom, bledim licem je govoril tožitelj, pri tem ga je ves čas motil pijani gozdar, ki je momljal v pretrganih besedah in delal čudne opazke. »Bila je lepa mesečina isti večer, in midva z gozdarjem sva natanko videla, kako se je zabliskal nož v grofovi roki«, tako je končal grofov bratranec.

»Kdaj, — kdaj je bila mesečina? — — Jaz, — jaz, — nisem nič, — nič, — videl!« momljal je pijani gozdar in se zvrnil s stolom po tleh. Sodniki so bili nevoljni nad pijano pričo, tožitelj je bleдел vedno bolj in se začel tresti po vsem telesu. Vstal je nato zagovornik dr. Kreslin, in potegnil obtoženčev dnevnik iz žepa, govoril je krepko, samozavestno, vse ga je pazljivo poslušalo; čudno je zašumelo po dvorani in na galeriji, ko je zagovornik

omenil dnevnik. Vse je bilo tiho, ko je mladi odvetnik končal in podal knjižico državnemu pravniku, ki je poslal takoj v knjižnico po koledar iz istega leta. Primerjali so in dognali, da ni mogla biti na nikak način mesečina isti večer, ko se je izvršil umor. Govoril je še državni pravnik, nato so se zaprli porotniki v posvetovalnico. Obsodba se je glasila: nedolžen. Divje vriskanje je zadonelo na galeriji in po hodnikih na te besede, vse je vpilo, vse se je drlo na vse grlo:

»Živel grof Edling, živel dr. Kreslin!« Tožitelju je postalo slabo, sestri je moral, na sodnikovo povelje sta odvedla orožnika njega in pijanega gozdarja v ječo.

* * *

Uspeh današnjega zagovora je nenavadno laskal mlademu odvetniku, posebno dobre volje je prišel domov. Nesrečni ženi, katera ga je še vedno čakala, dal je večjo vsoto denarja, rekoč:

»S tem plačajte zaostalo stanarino in kupite živeža sebi in nedolžnima črvičema. Skrbite, da vam mož skoro ozdravi; povejte mu, da ste dobili podporo pri meni, njegovem dozdevnem sovražniku. Kadar to porabite, pridite zopet!« Uboga žena ni vedela, kako bi se pokazala hvaležno, prijela je velikodušnemu dobrotniku roko in jo vroče poljubovala. — Po kosilu se je nepričakovano pripeljal grof Edling s soprogo.

»Gospod doktor, prišla sva vaša velika dolžnika«, govorila je grofinja, sreča ji je sijala z obraza. »Kako naj vas nagradim za zaklad, ki ste mi ga oteli le vi?«

»Tu, gospod doktor, vzemite za sedaj to malenkost«, govoril je grof in podal dr. Kreslinu bel zavitek, »to ni vse, hvaležen vam ostanem do smrti. Da vam povem resnico, obupal sem bil skoro nad svojim položajem. Zviti in hudobni bratranec je sestavil obtožbo tako premeteno, da jo je mogla ovreči le vaša bistroumnost.«

»Srčna hvala, gospod grof«, poklonil se je dr. Kreslin in vzel zavitek, »kar se pa tiče vašega oproščenja, nimam jaz pri tem nikake zasluge. Božja previdnost vas je skušala tri leta in si izvolila mene le za orodje, da vas po hudi izkušnji proslavi. A kako si razlagate, da vas je napadel vaš bratranec tako hudobno, ali sta si bila prišla kdaj v čem navzkriž?«

»Nikoli, gospod doktor, bila sva si do zadnjega prijatelja. To je nesrečneža menda najbolj jezilo, da ni dobil beliča po umorjeni teti, s katero si nista bila nikoli dobra. Pobožna starka ni mogla trpeti, da bi živel kateri od njenih sorodnikov tako razuzdano in zapravljivo, kakor baš moj bratranec. V oporoki je izrečno povdarila, da ne sme dobiti ni beliča, vse imetje je podarila takorekoč meni. Od takrat me ni mogel videti, osvetiti se je hotel radi tega in priti po kratki poti do denarja, ki mu ga je vedno primanjkovalo. Drugo doženejo nadaljnje preiskave; mene boli le to, da se nahaja tak izrodek v moji rodovini.« Skoro nato sta se poslovila grof in grofinja ter povabila dr. Kreslina, naj ju večkrat obiše na njunem posestvu.

»Kaj sta ti povedala grof in grofinja?« vprašal je sina oče, ki je rado vedno prišel k njemu takoj po odhodu visokih gostov. Sin se je nasmehnil svojemu očetu, rekoč:

»Povedala sta mi vsekaj in prinesla ta zavitek.«

»Ali smem pogledati, Pavel, kaj je v njem?«

»Brez skrbi, oče, pogledal še sam nisem; vse jedno, če pogledate prvi vi ali jaz.« Kakor bi mu pod prsti gorelo, odprl je dobrovoljni starček naglo zavitek in potegnil iz njega petnajst rudečerujavkastih bankovcev, — petnajst tisočakov. Starčku so se čudno zasvetile oči, jecljaje je izpregovoril:

»Pavel, ali si videl? — Joj, kako bogastvo! — Mati, mati!« S temi besedami je stekel v kuhinjo k svoji ženi, da ji pove, kako darilo je prinesel grof njenemu sinu Pavlu.

Naročivši materi dobro večerjo, odšel je mladi odvetnik v pisarnico, dovolil je pisarjem in koncipijentoma izjemoma, da so smeli pred uro domov, nato je sedel sam v pisarnici in pregledoval delo uradnikov. Vstal je in mislil baš oditi, kar potrka nekdo krepko na vrata.

»Prosto!« zakliče dr. Kreslin in se obrne proti vratom. Vrata se odpró in v sobo vstopi — tvorničar Berger.

»Gospod Berger«, začudi se dr. Kreslin, »odkod ta čast?«

»Čestitam vam, gospod doktor, na današnjem uspehu. — Prav žal mi je, da nas je ločil takrat tisti mali razpor radi delavskega upora. Popolnoma sem prepričan, da je bil vaš oče povsem nedolžen in le meni naklonjen. Prosite ga oproščenja v mojem imenu. — Vse bodi pozabljeno, kar je bilo, — tu, gospod doktor, moja prijateljska desnica!« Mladi odvetnik se je še vedno čudil, ni si mogel pojasniti hipne prijaznosti svojega najhujšega nasprotnika. Vpraševal se je: »Kaj ga je napotilo k temu? Morda res moj današnji uspeh?«

»Bodite uverjeni, gospod Berger«, izpregovoril je dr. Kreslin, »da vam je bila naša rodbina vedno udana, kakor vam je še sedaj.«

»Gotovo ste slišali, gospod doktor, o včerajnjem pretepu delavcev radi vas. Srčno obžalujem, da so povzročili vso stvar moji delavci. Skrbel bom, da se v prihodnje kaj takega več ne pripeti.«

»Morda je izvedel tudi o tem, da sem dal podpore ženi njegovega nadzornika«, mislil je dr. Kreslin in si tako vtemeljeval Bergerjevo prijateljstvo.

»Oprostite, gospod doktor, zajedno bi vas prosil rad neke prijaznosti«, nadaljuje Berger.

»Prosim, prosim; ako je le v moji moči, vse vam rad storim!«

»Sicer dobro stoji moja tovarnica in dolga ni na nji niti za belič, pa saj veste, gospod doktor, kako je pri večjih trgovinah: danes denarja na kupe, jutri zopet nič. In baš danes bi potreboval trideset tisoč goldinarjev, a v kasi jih imam le dvajset. Bodite vi, gospod doktor, tako dobri in mi posodite za par dnij deset tisočakov.« Ta prošnja je dr. Kreslina nekako iznenadila; vedel ni za hip, kaj bi odgovoril? Ker ni zadnji čas nič čul o Bergerjevih dolgovih, verjel je tvorničarjevim besedam in za hip mu je nekako laskalo, da pride bogati Berger k njemu po denar na posodo.

»Srčna hvala, gospod doktor«, zahvaljeval se je Berger, spravljajoč denar, »v par dnevih vam denar povrnem. Rad bi se z vami še pogovoril o tem in onem, a mudi se mi; prosim, obiščite nas jutri, vas ni bilo že petnajst let pri nas! Še jedenkrat: srčna hvala, pobotnico sem vam dal, z Bogom!«

Iz nekdanjih dnij.

(Spisal J. O.)

6. Očetova pripoved.

Lepa, jasna noč je bila. Luna je čarobno razsvitljevala zemljo. Nikakega glasu ni bilo čuti, le kak pes je zatulil v bližnji vasi. Ura je imela udariti zdaj, zdaj polnoči.

Nekako plaho sva stopala z očetom — šla sva na kolodvor materi na-proti, ki so imeli priti iz mesta. Dolgo sva hodila pogovarjaje se o tem in onem. Kar oče obmolknejo. Bližava se skalovju, ki zija nad globokim brez-dnom Golobinjo.

»Tiho!« rekó oče, ko greva mimo, in se pokrižajo.

Tesno mi je bilo v tem trenutku pri sreč.

»Prišla sva srečno mimo, hvala Bogu!« izpregovoré oče.

»Kaj je neki vzrok, da se ljudje tako bojé tega kraja?« vprašam. »Tu in tam sem že kaj čul, a natančnega ne vem ničesar.«

»Straši tu, straši«, začnó oče. »Redkokdaj pride kdo srečno mimo. Ta sliši v brezdu bridko ječanje, oni vidi luč na parobku skal ali belo pošast, ki se plazi ob cesti. Rajni Koren in Petriček hodita nazaj, Bog jima daj že skoro večni mir!«

»Sta se li tukaj ubila?«

»Da, oba sta našla v Golobinji svoj grob. Povest je obširna, a predno prideva do kolodvora, povem ti lahko vso. Pripovedovali so mi jo moj rajni oče, star in izkušen mož — Bog jim daj dobro!

Bilo je v času francoskih vojská. Ljuti sovražnik je pridrl v milo našo deželo in hlastno povžival krvave žulje naših pradedov. Tudi naša vas je bila v oblasti Francozov. Pri Korenu je stanoval častnik z oddelkom vojakov. Koren jih je moral — kakor drugi gospodarji — rediti na svoje stroške. To je delalo sive lase mlademu gospodarju, ko je moral prodati iz hleva sedaj prešiča, sedaj vola, da je preživil trdosrčneže. A vse to ni bilo dovolj. Ko so morali bežati pred našimi vojaki in zapustiti Kranjsko, požgali so hu-dobneži pri odhodu Korenu hišo in hlev.

Da bi si mogel zgraditi novo pohoštvo, si je izposodil nekaj stotakov pri Petričku. Ta je bil tisti čas najpremožniši v vasi. Pečal se je z obširno kupčijo, imel je dobro obdelano polje, poln hlev živine, v omari pa denarja, ki si ga je bil pridobil večinoma po krivičnem potu. Izposojeval ga je na

velike obresti, in če ni mogel dolžnik plačati ob gotovem roku, prodal mu je vse, kar je imel. Temu oderuhu je prišel tudi Koren v pest. Zmenila sta se in naredila pismo, da mu izplača ves denar v treh letih.

Z izposojenim denarjem si je Koren nekoliko opomogel. Sezidal je čedno hišico in nakupil potrebnih stvari. Živel je mirno s svojo ženo in jedino hčerko Ančiko. A hitro so minila tri leta, in prišel je čas, da bi plačal izposojeni denar. A kje naj bi vzel kar v hitrici toliko vsoto? Revež se ni vedel kam obrniti. Petriček ga je izročil sodnji, in vse posestvo je bilo prodano na dražbi.

Minilo je nekaj let po tem dogodku. V naši vasi se je marsikaj spremenilo. V Korenovi hiši je bil drug gospodar — neki tujec z Dolenjskega, ki je kupil na dražbi celo posestvo. Koren je bil radi te nesreče ves zbehan. Pobegnil je iz vasi, da ni nikdo vedel, kam. Žena njegova je umrla same žalosti, in Ančiko so vzeli usmiljeni ljudje k sebi.

Pri Petričkovih jim je vedno dobro šlo. Gospodar je hodil po svoji navadi po kupčiji in je tako bogatel čimdalje bolj.

Bilo je na praznik sv. Jerneja — semanji dan v trgu. Petriček je napravil prav dobro kupčijo z živino in se veselo vračal zvečer proti domu. Ničesar hudega ne sluteč pride do Golobinje. Kar plane izza skal predenj strgan, razcapan človek in zavpije:

»Stoj, da se malo pomeniva!«

Bil je Koren. Petriček ga je spoznal po glasu.

»No, cigan ciganasti«, zareži se zlobno Koren, »sedaj sva skupaj. Če imaš kaj na vesti, skesaj se. Bije ti zadnja ura.«

Petriček se trese ko šiba na vodi in obeta, da mu hoče vse povrniti, ako ga spusti.

»Da, tudi jaz sem te prosil, ko si me podil iz rojstne hiše z družino vred, a ti si bil gluha za vse to. Ti si kriv smrti moje žene in žalostne osode moje hčerke, ko si mora revica iskati kruha pri tujih ljudeh. Potepati sem se moral radi tebe po svetu, a kjerkoli sem bil, vedno sem imel tebe v mislih. Vedno sem želel maščevati se nad teboj, in danes se je približala ona zaželena ura.«

Pri teh besedah zgrabi Koren Petrička čez pas in ga skuša vreči v prepad. A ta se ga objame krčevito okoli vratu — in oba zdrčita v globočino.

Drugi dan iščejo Petrička povsodi, a nikjer ga ne morejo najti. Sin Anton se napoti v trg, da bi tam kaj poizvedel. Na poti zagleda pri Golobinji očetov klobuk, ki je ležal na tleh. Padel mu je namreč z glave, ko ga je bil napadel Koren. Anton vzame pokrivalo, hiti na vso moč proti domu in pokaže materi, kaj je našel pri brezdnju. Ženi se takoj vzbudi strašna misel, da se je njen mož ponesrečil v globočini. Brž skliče nekaj sosedov, in ti gredó z vrvjo in nosilnicami k nesrečnemu kraju. Najdrznejšega spusté po vrvi doli, in ta jim pové, da sta na dnu dve trupli. Izvlečejo ju na prosto. Bila sta Koren in Petriček.

Cudno se je zdelo ljudem, ko so zagledali mrtvega Korena, o katerem so menili, da se je izgubil in da hodi po svetu, Bog vé kodi. Da je on zvršil ta strašni čin, je bilo jasno vsem A — kakor se je izrazila komisija — je storil to iz blaznosti. Bog naj ga zato ne sodi preostro!«

Po zadnjih besedah oče prenehajo. Bila sva pri kolodvoru.

Milénica.

Trگا Milénica rožice
In jih zatika v láse,
Sede v senčno utico,
Z njími nedolžno igrá se.

Trگا rožicam lističe
„Pekel — vice — nebesa“
Pazno počasi govori
Pa po tleh jih stresa.

Trگا rožicam lističe —
Vedno nebesa našteje,
Smeje se njeno ličice,
Srčece njeno se smeje.

Trگا rožicam lističe —
K nji pa nebeški krilatci
V haljah blestečih priplavajo,
Z njo se igrajo kot bratci.

Smiljan Smiljanč.

Pesem starega ovčarja.

Pojdite, srečne ovčice, se past!
Saj vas bom čuval prav skrbno in zvesto.
Travnica sočnata gré naj vam v slast,
Pasíte se, kjer najboljše je mesto!

Ljubil vas bodem kakor nekđaj,
Ko me še solnce mladosti je grelo,
Čelo mi dičil detinstva sijaj,
Bilo mi srce nedolžno, veselo!

Želja med svet me je gnala odtod!
Pustil sem vas, prijatelji zvesti!
V svetu živeti res dá se povsod,
Ako le imaš glavo na mesti.

Videl bogastvo in blesk sem ljudij,
Videl po svetu sem kraje cveteče,
Vendar srce zadovoljno še ní,
Ako pogreša neskajlene sreče.

Srečen sedaj sem in prost vseh nadlog,
Ko sem povrnil spet v rodne se kraje;
Leta, ki mi jih odločil je Bog,
Ovce, med vami prežil bom najraje.

Angelar Zdenčan.

Nedolžni pastířek.

Svetniki-ljubitelji in ljubljenci živalij.

(Po Fr. Lindenu priobčuje Jos. Volc.)

XXXIII.

Sv. Matilda, jedna najplemenitejših nemških gospej v srednjem veku, je bila žena cesarja Henrika I. Umrla je l. 968. O njej se pripoveduje to-le: Bogoljubna cesarica je prinesla vsak dan v cerkev hostijo za sv. mašo v srebrni škatljici. Nekega dne pa se je zgubila ta posodica. Ko jo drugo jutro zahteva Matilda, da bi v njo položila hostijo, ji reče njena zvesta služabnica Rihburga, da je ukradena. Cesarica gre k maši in moli, da bi se zopet našla zgubljen posodica. Po maši sreča košuto, ki se je pasla v grajskem parku in je bila čisto domača. Takoj stopi Matilda pred žival in ji zapové, naj nazaj dá škatljico, katero je požrla. Précej vrže košuta posodico iz gobčka nepoškodovano. Vsi so imeli to delo sv. cesarice za velik čudež.

XXXIV.

V začetku dvanajstega stoletja je živel na otoku Siciliji sv. puščavnik Kremes. Njegovemu bivališču se nekoč približa vojvoda Roger, ki se je hrabro vojskoval zoper Saracene. Svetnik si misli, da tako pobožnega viteza, ki ima za krščanstvo tolike zasluge, treba dostojno počastiti in mu tudi kaj podariti. Toda od kod naj bi dobil ubogi puščavnik primerno darilo? Zaupno se torej obrne do nebeškega Očeta in prosi, naj mu on kaj dá iz svoje bogate zakladnice. In kaj se zgodi? Ko puščavnik odmoli, začne klicati divje živali, jelene, srne, zajce itd. Takoj se jame zbirati množica raznovrstne divjačine. Sedaj se napoti puščavnik proti vojvodi in zveri gredó za njim kakor čreda ovac. Spoštljivo pozdravi kneza in ga prijazno prosi, naj sprejme v dar te živali, ki so prišle z njim. Vojvoda in spremstvo se ne more dovolj načuditi temu prizoru. Slednjič vpraša svetnika, s kakšnim pomočkom je mogel tako plašne in divje živali storiti tako krotke in ubogljive. Ko mu pa kar ni hotel verjeti, da bi tako divje zveri kar na besedo zgubile vso divjost in bojazen, se puščavnik, da bi dokazal božjo moč, obrne k živalim in reče: »Ker vas Roger noče vsprejeti v dar, pa pojdite in uživajte zopet prostost, v kateri ste poprej živele!« Svetnik jih blagoslovi in vse se skokoma porazgubé v poprejšnja bivališča. Rogerja to tako pretrese, da stopi raz konja poklekne pred sv. puščavnika in reče: »Ker ima tvoja molitev pred Bogom toliko veljavo, prosim te, priporočaj še mene grešnika pri Bogu in moli veliko zame!«

Naši vzorniki v zgodovini.

4. Krištof Kolumb.

Komu ni še znano to slavno ime? Pač ga ni olikanega človeka, ki bi vsaj po nekoliko ne poznal Krištofa Kolumba. Ne bom vam torej na dolgo in široko opisoval njegovih trudov, njegovih uspešnih ali ne-uspešnih del; pokazati vam hočem le nekoliko sijajnih vrlin, ki se leskečejo v njegovem prekrasnem značaju.

Krištof Kolumb je zagledal luč sveta v Genovi l. 1435. Njegov oče je bil tkalec in kupčevalec z volno. Ni bil sicer imovit, vendar plemenitega rodu, grb njegove družine je imel na azurno-modri podlagi tri srebrne golobčke z geslom: *fides, spes, caritas*, t. j. vera, upanje, ljubezen. Zgodovina najstarejšega sina Krištofa dovolj kaže, da ta plemenita družina ni imela teh treh besedij le naslikanih na svojem grbu, marveč, da jih je imela globoko zapisane tudi v srcu in jih kazala tudi v življenju. Da, najlepša dota, ki jo je dobil od doma, katero je ves čas zvesto hranil in množil, s katero si ni pridobil le časne slave, marveč tudi večno srečo v nebesih, je bil ta trojni zaklad: vera, upanje, ljubezen. Ta trojni biser mu je bil talent, s katerim si je pridobil še veliko družih, menim: krščanskih čednostij, ki nam skupno v tako svitli luči kažejo njegov prelepi značaj.

Krištof Kolumb se torej najprej odlikuje po svoji trdnosti, živim veri. Brez pomisleka lahko rečem, da bi Kolumb nikdar ne bi dovršil svojega velikanskega dela, ko bi ne bil imel tako trdne podpore — sv. vere. Vera ga je pripravila do tega, da je pričel drzovito vožnjo čez nepoznano morje do nepoznanih dežel, vera mu je dajala moč, da na pretežavnem potovanju ni omagal; vera mu je dajala toliko poguma, da je mogel do konca vstrajati ob tolikih nasprotjih burnega morja, divjih Amerikancev in še najbolj olikanih Evropejcev nižjih in višjih. Kako težko mu je bilo dobiti potrebne podpore za tako podjetje! Kjer je potrkal, so ga milovaje in zasmehovaje odpravili. Ko bi bil Kolumb brezveren posvetnjak, bil bi vse popustil; a kot veren katoličan se zateče tje, kjer je ob njegovem času cvetla učenost in pobožnost — v samostan. V frančiškanskem samostanu dobi moža, ki se njegovemu veleumu ne posmehuje, marveč ga razumeva in mu daje pogum; pa ne le to, s svojim vplivom posreduje ta njegov prijatelj v rujavi halji, p. gvardijan Ivan Perez, na dvoru, da slednjič dobi potrebno podporo in pomorščakov. Jednako so mu pomagali tudi patri dominikani. In po kateri poti se je to posrečilo? Le tako, ker je razložil svoje odločno katoliške namene, da gre zato čez široko morje, da bi se mogla sv. vera širiti še po deželah, katere so bile še nepoznane, da bi zoper Turke se vojskoval še od druge strani in da bi denarjev dobil za nadaljevanje križarskih vojska ter bi tako iztrgal svete kraje krutim Turkom iz rok. Le taki sveti nameni so nagnili preblago španjsko kraljico Izabelo, da je kralja in vplivne osebe pregovorila zanj, pa tudi sama žrtvovala, kolikor je bilo v njeni moči. In kakor je z

Bogom pričel, tako je tudi z Bogom nadaljeval. Predno stopi na ladijo, gre k spovedi in prejme sv. obhajilo, ter to zahteva tudi od svojih spremljevalcev; tudi na morju se ne sme nikdar opustiti molitev in sveto petje. In ko se je 12. oktobra zjutraj prikazala suha zemlja, z nekim svetim strahom in spoštovanjem stopi Kolumb na nova, toliko časa tako zaželena tla, pobožno poklekne, poljubi zemljo in s solznimi očmi moli zahvalnico Stvarniku in Gospodarju vesoljstva. In otok, ki ga je najprej našel, imenoval je San Salvador — Sveti Zveličar in pozneje je še mnogim drugim krajem dajal sveta imena. Vedno je ravnal v imenu božjem; posebno je skrbel za to, da so imeli duhovna pri sebi, da bi ne bili brez sv. maše. Kjerkoli se je stanovitneje utaboril, pozidal je hitro kapelico za službo božjo.

Po pravici toraj pišejo papež Leon XIII.: »Columbus noster est — Kolomb je naš!«

Le pri tako vernem možu je mogoče tudi tako trdno zaupanje, kakoršno strmé občudujemo pri Krištofu Kolumbu. Ko sem nekoč bral, da se mnogovrstno izraža želja, naj bi bil Krištof Kolumb prištet med svetnike, jel sem premišljevati, katera čednost se pri Kolumbu nekakšno najbolj odlikuje, da bi se smela imenovati heroična — junaška čednost? Zazdelo se mi je, da venec med Kolumbovimi čednostmi zasluži njegovo neupogljivo, neomahljivo zaupanje na Boga. Le pomislimo, kako huda poskušnja je bila za njegovo zaupanje ob premnogih prilikah, ko je bila ta čednost zanj tako silno težka, za človeške moči nemogoča! V kolikih zadregah je bil na svojem prvem potovanju, ko so se njegovi podložniki jeli vzdigovati zoper njega, ko so z vso silo tiščali na to, da naj se nazaj vrnejo, ko so ga celo hoteli umoriti in v vodo vreči! Toda njegov jekleni značaj se ni dal upogniti, zato ker je imel trdno podlago, ker se je vsikdar zanašal na previdnost božjo; junaško je zapovedoval le dalje, dalje, da je slednjič do svojega cilja.

Neki pregovor pravi: »Na morje naj gre, kdor ne zna moliti.« Ta pregovor utegne veljati navadnim ljudem, a velikemu Kolumbu ne velja. Pri njem je izjema, pri njem je ravno nasprotno res: ker je znal tako vrlo moliti, šel je na morje; ker je bil tako detinsko udan v voljo božjo, ker je popolnem zaupal v previdnost božjo, zato se ni kar nič bal pričeti ono neznano, nevarno morsko pot, po kateri dosihdob še ni nihče potoval.

Jednako moramo tudi vse njegove druge vspehe pripisovati njegovemu zaupanju na božje varstvo in nebeško pomoč. Da, velikan je Kolomb v svojem krščanskem upanju.

Velikan je pa tudi v svoji krščanski ljubezni do Boga in do bližnjega. Krščanska ljubezen se razodeva v spolnovanju zapovedij božjih. In te je Kolomb vsikdar vestno izpolnjeval, živč v strahu božjem, kakor veli sv. Pavel: »Pravični iz vere živi.« Jeden njegovih najtemeljitejših biografov piše o njem: »Vera je prevevala pri Kolumbu vse njegove misli in dela ter pobožnost sije tudi iz najtajnejših in najnavadnejših ukrepov. Njega govorica je bila čista in skromna, prosta vsakoršne kletve, prisege in drugih nedostojnih izrazov. Vsa svoja velika dela je izvrševal v imenu presvete Trojice, in kadarkoli je nastopil morsko vožnjo, vselej je pristopil prej

k mizi Gospodovi. Cerkevne praznike je praznoval i v največjih divjinah. Nedelja mu je bila dan svetega miru, in ta dan ni odplul nikdar iz pristanišča, razun v skrajni sili.« — Tajnik sv. Karola Boromeja (Giovanni Botero) ki se je za Kolumbove dobe dalje časa mudil v Španiji, ga med drugim takole označi: »Kolumb je bil v jedi in pijači nenavadno zmeren, v obleki skromen, v pogovoru zgovoren in dostojen, v postu in molitvi, zlasti v molitvi brevirja je bolj enak redovniku kakor lajiku, največji sovražnik prisege in kletve, ničesar ni zapisal drugače nego s srčnim vzdihom: »Jesuscum Maria sit nobis in via, t. j. Jezus z Marijo bodi nam tovarišija!« Čislal je razne pobožnosti, a še prav posebno je gojil detinsko pobožnost in ljubezen do presv. device Marije. Mogočni nebeški Kraljici je še posebej izročil jedno izmej treh ladij in jo imenoval po njenem sv. imenu.

Kar čuditi se moramo, kako more človek v tako težavnih okoliščinah in tako raznovrstnih opravilih ohraniti tako blago srce, tako čist značaj. Bival je na ladijah in v daljnem tujem svetu po cela leta v družbi malovrednih ljudi, med pravim izvržkom človeštva; toda on se ni ponižal do njih podlosti, njegovega duha ni premagala silovitost drznih pomorščakov, temveč še tesnejše se je oklenil svojega Boga ter s svojim zgledom potegnil za seboj marsikako zgubljeno dušo.

Velikodušna je bila tudi njegova ljubezen do bližnjega; saj ravno to, da bi se nesrečno človeštvo v daljnih nepoznanih krajih povzdignilo do krščanske olike, da bi veliko duš rešil večne pogube, to je bil pač glavni nagib, da je pričel in tako slavno dovršil svojo nalogo. In če se more kaj očitati Kolumbu, je to, da je bil predober do družih, da je premalo poznal zlobnost ljudi ter jih premilo sodil, češ da so tako priprosti, tako pošteni kakor on sam; zato je bil tolikrat tako britko prevaran. Očitalo se mu je semtertja, da je preostro ravnal z divjimi Amerikanci; vendar če je bilo tu kaj napačnega, storil je iz nevednosti, ker jih ni vedel drugače krotiti, bila je to napaka uma, ne pregreha srca, — talenta za vladanje ni imel, a njegovo priprosto srce je vsikdar gorelo ljubezni do Boga in bližnjega.

Rekel sem, da poleg treh božjih čednostij se je Kolumb odlikoval tudi v družih dejanskih čednostih. Saj to tudi drugače biti ne more, kajti krščanstvo je že samo ob sebi tako, da kdor se odlikuje v jedni čednosti, že s tem izpolnuje več družih čednostij; tako tesno so združene vse krščanske čednosti, osobito s tremi božjimi čednostmi, katere so podlaga vsem drugim. To ste že lahko spredvideli iz tega, kar sem do zdaj povedal. Vendar moram še posebej opozoriti na dve čednosti: njegovo izgledno pridnost in mučeniško potrpežljivost.

Kolumb je bil neumorno priden iz mladih let do zadnjega vzdihljeja. »Že kot mali deček se je učil ne le branja in pisanja, marveč tudi risanja, slikanja, latinščine in aritmetike; imel je lepo pisavo in slikal je tako spretno, da bi si bil že s tem lahko služil svoj kruh. V svojem 14. letu je šel na vseučilišče v Pavijo, kjer se je učil gramatike, geometrije, astronomije, zemljepisje pa mu je bil najljubši predmet. Pri svojem sorodniku je našel mnogo zemljepisnih knjig in kart, katere je pridno, skoro bi rekli strastno

prebiral in premišljeval. In ravno take študije so ga napatile do velikanškega dejanja — odkritja Amerike. Zopet nov dokaz stare resnice, ki se ves čas ponavlja v zgodovini človeštva, da le s stalno pridnostjo se dá doseči kaj vspešnega, lenoba pa jih pogubi na tisoče, milijone.

Le še njegove mučeniške potrpežljivosti naj omenim. Ko je Krištof Kolumb v vsem vzor pravega katoličana, je to še posebej v svojem trpljenju in svoji blaženi smrti. Če le kateri zemljan, skušal je on — nehvaležnost sveta, uprav po vzgledu svojega vzornika Kristusa. Koliko je pretrpel naš slavni junak, še predno je odkril novi svet! Toda zavist tovarišev, katera mu je na poznejših vožnjah zasledovala vsako stopinjo, bila je res peklenska! Po njegovem trudu so se vspeli ti ljudje, v zahvalo pa so ga hoteli dušno in telesno ugonobiti. Neverjetno je, koliko so rovali zoper njega Pinzon, Bobadila, Ovando i. dr. Bobadila, katerega je poslala nehvaležna španjska vlada kot preiskovalnega komisarja v Ameriko, dal je celo Kolumba ukovati v verige. — Nikdo si ni upal izvršiti tega strašnega čina, slednjič se je ponudil v to nesramen, nehvaležen kuhar, Espinoza, da je uklenil svojega gosпода, in Kolumb je mirno podal roke svojim izdajicam. Isti Bobadila je dal ukovati tudi brata njegova Jerneja in Diego ter jim prepovedal vsako medsebojno občevanje. Kako je to bolelo blagega moža, si lahko mislite; in vendar kako junaško krotko je prenašal! — Ko se je jeseni l. 1500 ukovan peljal v Evropo, hotel mu je kapitan razrešiti okove, a Kolumb je mirno odgovoril: »Ne, vladar mi je pismeno ukazal, naj se uklonim temu, kar bo ukrenil Bobadila; v njegovem imenu mi je naložil verige, in jaz je hočem nositi dotlej, da njega visokost ukaže, naj mi jih zopet odvzemo. Potem pa jih bom hranil kot svetinje in spominke plačila za moje delovanje.« — In kar je sklenil, je izpolnil: te verige so visele vedno v njegovi sobici, in pred smrtjo je prosil, naj jih ž njim vred položé v njegov grob. In glejte — kako ganljivo, mož, ki je že toliko trpel od nehvaležnega sveta, si še sam prostovoljno trpljenje naklada, samega sebe zatajuje ter kot plemenit siromak umrje 15. maja 1506, oblečen v spokorno tercijsko oblačilo, katero je že itak navadno nosil od l. 1495.

Upam, da že iz tega kratkega opisa ste sprevideli, da Krištof Kolumb je bil res velik, vzoren katoličan. Slavijo ga po vesoljni zemlji učenjaki raznih strok: slavijo ga zgodovinarji in zemljepisci, slavijo ga prirodoslovci in zvezdoznanci ter sploh prijatelji slavnih in velikih mož v človeštva povestnici. — Mi pa pravimo s svetim Očetom Leonom XIII.: Kolumb je naš, Kolumb lje bil cel mož, ker je bil zvest katoličan, katoličan s celim srcem, s polno dušo! Da kot katoliški junak velikan stoji mej srednjim in novim časom, stoji mej starim in novim svetom! Bog dal, da bi njegov spomin ne stal zastonj v tej sredi, marveč da bi ga zvesto posnemali zlasti naši mladeniči, kateri imajo kdaj biti — naši možje!

Vrbsko jezero.

(Po narodni pravljici zložil St. pl. O.)

„Čapajte, pevci, veselo,
Žvenkeče kozarec naj vmes,
Zasukajte pari se mladi,
Zagodite, godci, na ples;
Žaluje nocoj brezumni naj svet,
Češ, Bog nam umrl je na križu razpet!“

A glej! približa se starček,
Pod pazduho sodček ima:
„Gorjé ti, ljudstvo brezbožno,
Če sodček odprem le-ta;
Žalujte v zatišju mirnih sob,
Boga položili nocoj so vam v grob.“

Grozeč odhaja starček,
Na glas se mu družba reži:
„Naš Bog ne umrè nikoli,
Mej nami vedno živi,
Odganja bedo in žalost od nas,
Le sreča, veselje njegov je ukaz!

Le bližje, mož častiti,
Zakaj se pomikaš nazaj?
Izderi pipo iz sodčka,
Napolniti vrče nam daj!“
In divje gosli zavriskajo,
Glušeče piščali zapiskajo.

Vrtijo pari se mladi,
Žvenkeče kozarec glasno,
In pevcev pesem vesela
Razlega se v nebo.
Po bliskovo ura za uro beži,
A konca veselju in rajanju ni.

Zamolčko v zvoniku vaškem
Odbije polnoči,
Prikaže vnovič se starček
In vnovič tako jim grozi:
„Gorjé, če sodček odprem, gorjé,
Besede vam zadnjič pravim te!“

„Pozdravljamo, starček te vrli,
Da v krog si povrnil se naš,
Saj vemo, saj vemo, da dobro,
Predobro srce imaš,
Kozarci na mizi, glej, prazni stojé,
Napolni iz sodčka nam skoro jih vže!“

V trenutku luč ugasne,
Vihar strašan zabučí,
Iz neba udarijo strele,
Pogosto grom zarohni,
Iz zemlje in neba deró vodé,
Kleči vsa družba in sklepa roké:

„Usmili se, Oče dobrotni,
Pretečim močem gospodar,
Usmili otrok se svojih!“
Bučeč odgovarja vihar
Kjer bil nekdanj dol cvetan,
Zreš jezero Vrbsko današnj dan.

Listje in cvetje.

Nekaj cvetličja iz pesništva.

(Nabira in razkazuje St. pl. Orlovič.)

E) Metonimija.

Najzadnje mesto zavzema mej prenos metonimija, ker stoji na meji, kjer prehaja prenos v navadno podobo ali lik.

Že smo rekli, da metonimija je prenos, ki zamenjava take predmete, ki so med seboj v

tesni zvezi, in sicer bolj v notranji ali miselni zvezi.

Največkrat se zamenjava tako-le:

a) Vzrok nastopa namestu učinka, n. pr.: čitam Gregorčiča, nam. pesni, katere je zložil Gregorčič; jezik nam. govor; šiba (tepeni) novo mašo poje.

b) Učinek namestu vzroka, n. pr.: hlad (drevje) sadim po vrtu.

c) Kraj namestu osebe ali stvari, ki se v njem nahaja, n. pr.: bistra glava nam. razum; nebo nam. Bog; mesto (meščani) ga je prijazno vzprejelo, cela država (državljeni) žaluje po njem.

č) Posestnik namestu posesti in narobe, n. pr.: sosed je pogorel nam. njegova hiša; Napoleon je zmagal, nam. njegova vojna; stara grba, nam. grbav starec.

d) Snov namestu stvari, katera je iz nje narejena, n. pr.: kako so tam kovalajekla (meči); bron nam. zvon; zlato nam. zlat denar; noč je temna, konjsko jeklo poje nam. podkev.

e) Znamenje nam. zaznamenovane stvari, n. pr.: križ je zmagal nam. kristijani so zmagali; polmesec je prodiral, nam. Muhamedanci; žezlo nam. oblast.

Zgledi metonimije:

Zakaj to pušiš, zakaj to trpiš
Dobrotno nebo? (Gregorčič.)

Naj moj dom te zopet vidi,
Zlata zvezda srečnih dnij. (Gregorčič.)

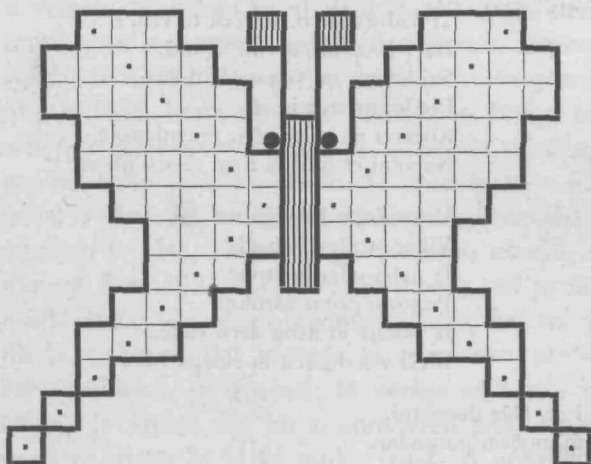
Ne, palice svoje ovčarske
Ža žezlo kraljevo ne dam. („Veseli pastir“.)

Svatuje dan za dnevom grad. („Sivomak“.)

Navadile so butare se pleča
In grenkega se usta so bokala. (Prešeren.)

Prirodopisna naloga.

(Priobčil Cid Em Nafr.)

snem krilu pa od desne proti levi in nizdoli proti desni, povedo vam imena štirih podnevnih metuljev.

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnjem listu.)

Ad, ba, ba, ca, ce, čič, deb, dras, go, ho, i, jež, ka, ko, la, lan, li, li, li, mak, mi, mi, mo, mo, n, n, na, o, o, pa, pri, ral, ri, ro, sel, si, sla, ti, to, u, u, va, vec, ze.

Sostavite gorenje zloge v besede sledečega pomena: 1. soglasnik, 2. del glave, 3. žuželkojed, kopitar, 4. zdravilne cvetlice, 5. strupena kača, ptica pevka, 6. dišeča cvetlica, 7. ptica pevka, 8. vrba, 9. poljska rastlina, 10. opica, 11. ptica močvirnica, — navadna poljska cvetlica, 12. drevo s kislim sadom (južno) — listnato drevo, 13. vpijata ptica — papiga, 14. podnevni metulj, 15. del glave, 16. soglasnik. — Ako ste besede prav pogodili, napišite jih navpično v četverkotnike na strani zgorajše podobe. Vrste s pikami zaznamenovane, na levem krilu z leve proti desni in nizdoli proti levi, na desnem

Odgonetka zastavic v 7. listu:

I. Krača, frača, kača, kra. — II. Med-ved.

Obe so uganili: Bezeljak Iv. v Zavracu; Kragl Viktor, dijak v Trziču; Umek Jože, Ogorevc Janez, Kene Franc, Godler Janez, Notko Alojz, Sušin Fr., Fabinc Neža, Bibič Mica, Golob Uršula, Sušin Mica, učenci cesarj. Rudolfove šole v Globokem; Rotl Poldka, učenka IV. razr. v Stari Cerkvi pri Kočevju; Klinar Amalija, učenka VIII. r. na Vrtači v Ljubljani; Osana Tinica in Milka, učenki pri sv. Duhu nad Krškim; Smolik Ivana in Fančič, učenki v Novem mestu; Zupanc Ernst, učenec IV. razr. na c. kr. vrdnici v Ljubljani; Hacin Janez, Klemenčič Jan., Sifrar Mih., prvošolci, Berce Jos. in Gregorec Miha, drugošolca, Rebol Anton, učenec III. razr. ljudske šole v Kranju; Kozelj Lud. in Damijan, učenca v Ljubljani.

Samo prvo so prav rešili: Jekovec Marija, učenka v Ljubljani; Jelenec Celestin, gimnazijec; Jelenec Mar. in Jožek, učenca v Božakovem; Kacjan Fr., učenec

v Loki pri Zidanem mostu; Čenčič Zmagoslav, dijak v Kranju; Baš Otokar, učenec IV. razr. okol. šole v Celju; Kaligar Leonora, Hedwiga, Milica, Justina, Mimica in Kerin Fanika, učenke pri Sv. Križu pri Kostanjevici; Rant M., nadučitelj na Dobrovi; učenci in učenke III. r. v Planini; Trafenik Florijan in Neža pri Sv. Florijanu blizu Rogatca; Kenda Pavel, dijak v Kranju; Črne Zvezdana, Adamič, učenki pri č. gg. uršulinkah v Ljubljani; Fohn Alojzij, učenec IV. razr. okol. šole v Celju; Brinovec Ant., Dobnik Anton, Orchovec Anton, Marovt Anton, Sporn Fr., Matko Ign., Žantar Martin, Travnar Miha, Plaskan Vinko, Karol, Savinek Matej, Kuhenberg Avgust, Pirc Josip, Kronovšek Fr., Rojnik Jožef, Ortl Janez, učenci v Braslovcah; Jarc Minka, Remšak Mica, Miklavžina Jozefa, Rojnik Mica, Marička in Terezika, Baš Neža, Cizej Leopoldina, Rudl Jozefa, Kolšek Francka, Dobnik Mica, Ljudvik Mica, Cilenšek Rozika, Grah Mica, Šketa Terezika, Prisljan Ivanka, učenke v Braslovcah; Lamprecht Franc, dijak pri sv. Lovrencu pod Mariborom; Potočnik Jozefa, učenka v Novi Štifti pri Gor. gradu; Mimi Rantova, poštna uprav. na Dobravi.

„Vrtec“ izhaja 1. dnó vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 2 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 30 kr. — Uredništvo in upravnništvo sv. Petra cesta št. 76, v Ljubljani.